

V E R E N I G I N G

O R D E D E R V E R D R A A G Z A M E N

Kon. goedgekeurd d.d. 22 februari 1958 nr. 58 - gevestigd te 's-Gravenhage

Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV" Den Haag

Uitsl. voor verslagen en abonn. DOVENETELWEG 57a 2555 TD's-Gravenhage t. 070-684541

Secretariaat: TALINGLAAN 21 2566 VN's-Gravenhage t. 070-634101

W E E K B L A D

24e jaargang nr. 3

ruddruk verboden

7 september 1979

x in de kantlijn betekent de vraag

- " " " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, dus zelf denken is wel nodig. Bovendien staat ons op deze eerste vrijdag van de maand een onderwerp te wachten dat in deze dagen menig kontroversieel punt zal bevatten. Want in overeenstemming met het door U voor heden gekozen onderwerp gaat het vandaag over:

R E C H T E N E N P L I C H T E N

=====

In ieder geval iets, waarover in deze tijd nogal wat verwarringen schijnen te bestaan. Ik zal proberen, zo redelijk en duidelijk mogelijk daarover iets te zeggen.

Rechten kan een mens alleen hebben op grond van een vastgelegde overeenkomst danwel als gevolg van een vastliggende situatie. Rechten kunnen dus nooit spontaan ontstaan, maar vloeien altijd uit iets anders voort.

Met plichten zien wij hetzelfde: Plichten kunnen alleen ontstaan op het ogenblik, dat er een vaste relatie is die door jezelf mede als zodanig is erkend. Op grond hiervan neem je dan bepaalde verplichtingen op je.

Wat ondanks alles vaag en theoretisch klinkt en dus met heel wat voorbeelden duidelijk zal moeten worden gemaakt.

Wanneer iemand zegt alleen rechten te hebben en geen plichten daar tegenover wil erkennen, zo klopt de zaak niet. Dit is eenvoudigweg onmogelijk. Wanneer je rechten opeist, zul je ook plichten daartegenover moeten aanvaarden en je er bovendien van moeten vergewissen, dat beiden voortvloeien uit en in overeenstemming zijn met de situatie, waarin je leeft.

Geloof niet in hen, die beweren, dat u alleen maar plichten hebt. Of, zoals in een nabij verleden te horen was, u voorhouden dat het enige recht van de mens is, zijn plicht te doen.

De médaille heeft altijd twee zijden. Rechten en plichten zijn altijd weer alleen mogelijk op basis van wederkerigheid. De meeste mensen vergeten dit nogal eens.

Je kunt niet "op je rechten staan" tenzij er ook iemand is, die je eerst die rechten gegeven heeft. Zoals je nooit terecht kunt stellen

dat iets iemands plicht is, wanneer deze ander die plicht niet aanvaardt heeft. Al is het maar, door zich op de rechten te beroepen, die voortvloeien uit het aanvaarden van die plicht.

Het bezwaar van deze redenering is, dat zij vanuit een filosofisch standpunt wel juist is, maar dat de feiten gemeenlijk toch wel wat anders liggen en zo de klare concepten van beide waarden vertroebelen.

Laat ons daarom beginnen, een eenvoudig beeld van de werkelijkheid op te bouwen. Men zegt .v.: je bent getrouwd en dus ben je verplicht om.. Waarop gemeenlijk een grote reeks plichten volgt. Iets, waar zowel de dames als de heren rijkelijk gebruik plegen te maken. Men stelt elkander heel wat eisen en heeft daarvoor dan ook een mooie reeks " plichten" in voorraad. De rechten, die tegenover een aanvaarden van dergelijke plichten behoren te staan worden vaak slechts aarzelend, beperkt en met enige terughouding gegeven of soms zelfs geheel ontkend.

Voor men te zeer de ander probeert naar eigen wensen te voegen zou men er beter aan doen, zich eens af te vragen, welke verplichtingen men bij het aangaan van dit huwelijk bewust op zich genomen heeft.

Steeds weer blijkt, dat de werkelijk en bewust aanvaarde verplichtingen niet zonder meer kunnen worden ondergebracht in een huwelijksformulier, of dit nu stamt van een ambtenaar van de burgerlijke stand, de dominee of van de pastoor.

Bij nader beschouwing blijkt, dat zowel de toekenning van rechten als de erkenning van plichten voortkomen uit de overeenkomst die wetend en bewust worden aangegaan door de betrokken personen.

Wat betekent dat ^{zo} iemand die weigert een van de algemeen aanvaarde rechten of plichten volgens het gangbare huwelijk te aanvaarden of toe te staan, dezen ook niet van kracht zijn, zelfs wanneer zij door anderen tijdens de huwelijksplechtigheid zijn gesteld. Wat meer is: men kan daarop dan ook geen beroep meer doen.

Wanneer het formulier b.v. spreekt over " de man als zijn huisvrouw te volgen, domicilie te kiezen waar hij domicilie kiest enz." kan de vrouw te voren of zelfs tijdens de voorlezing rustig zeggen: Dat neem ik niet, jij kiest de domicilie maar daar, waar ik verkies het mijne te kiezen. Dan geldt deze overeenkomst en met alles, wat in het formulier werd vermeld in dit opzicht hebben beiden dan niets meer te maken.

Kortom: de gemeenschap, " men" kan zeggen wat men wil, maar het enige wat werkelijk zal gelden is de overeenkomst tussen de betrokken twee mensen.

Indien geen voorbehoud is gemaakt t.a.v. het formulier, maar dit ook niet bewust als voorwaarde voor de samenleving is aanvaardt, zijn er twee mogelijkheden. Allereerst kan men alsnog onderling besluiten dat deze voorwaarden of enkelen daarvan niet van kracht zullen zijn. Ten tweede kan men natuurlijk in het begin leven volgens dit niet bewust geheel en als zodanig begrepen formulier. Dan ontstaat na enige tijd een gewoonterecht. Door de, desnoods zonder besef hiervan, aanvaarding van de regels ontstaan voor de partner rechten en voor het ik plichten.

Maar dit is niet onbeperkt het geval. Met gewoonterecht ligt de zaak zelfs nog moeilijker. Want dit soort rechten en de daaraan verbonden plichten kunnen alleen bestaan zolang de situatie waaruit zij zijn voortgekomen gelijkelijk worden gekontinueerd.

Er zijn nogal wat mensen, die verkeerdelijk menen, dat een dergelijk recht onaantastbaar dient te zijn. Die redeneren b.v. : Ik heb jarenlang elk jaar opslag gekregen, dus is het mijn recht, dat dit altijd zo zal voortgaan. Zij beseffen niet, dat dit recht samenhang met een bepaalde economische situatie. Nu deze is veranderd is de kans evengroot dat men slaag krijgt als dat men alsnog ten dele de " toestaande" opslag zal ontvangen.

Zelfs een econoom zal moeten toegeven, dat een dergelijk recht alleen

zal kunnen bestaan, wanneer er voldoende " ruimte " daarvoor in de ontwikkelingen aanwezig is.

Duidelijk gezegd: het bestaan van dit recht is afhankelijk van de economische omstandigheden. Wanneer die veranderen, kan dit recht wegval- len. Het is dus geen blijvend recht zonder meer, ook al is men er vele jaren aan gewend, dat dit zo gebeuren zal. Dit is een recht, dat wel is gegeven, maar toch alleen kan bestaan zolang de mogelijkheid dit te geven aanwezig is en wel bij degene, die dit recht heeft toegekend en niet bij de ontvan- ger.

Mensen, die tegen een dergelijk beeld toch nog wat vreemd aankijken zullen de zaak mogelijk beter begrijpen door het volgende beeld: Er bestaat een z.g. gewoonterecht van overpad. Wanneer mensen voortdurend en langere tijd zonder voorbehoud vrije doorgang hebben gehad over een bepaald gebied, ook wanneer dit niet hun eigen om is of aan de gemeen- schap behoort, ontstaat een gewoonterecht, het recht van overpad, dat door de eigenaar van het gebied niet meer zonder meer kan worden terug genomen. Al behoort hem de grond, hij kan deze dus niet zo en zonder meer opeens afsluiten voor anderen.

Ongeacht alles, wat over eigendomsrechten wordt beweerd, kan hij dus niet meer naar believen besluiten: vanaf dit ogenblik sluit ik mijn gebied af, tenzij hij gelijktijdig voor dit overpad een andere, redelijk aanvaardbare mogelijkheid biedt.

Wanneer nu echter op de grond, waar het pad placht te lopen, een villa wordt gebouwd, kunnen de mensen niet stellen: Ik heb hier altijd gelopen, dus zet nu de voordeur en de achterdeur maar open, want hier te lopen is mijn recht.

De situatie is veranderd en daarmee ook de rechtsverhouding. Aan de andere kant kun je natuurlijk stellen, dat de eigenaar van de grond die hier wil bouwen, verplicht is, de mensen een andere mogelijkheid te ge- ven om de andere kant van zijn terrein te bereiken. Maar al eis je dit, alleen wanneer er geen alternatief is - zelfs indien dit voor de mensen een niet al te lange omweg zou betekenen - is hij daartoe verplicht.

Alleen indien er binnen een bepaalde afstand geen andere mogelijkheid bestaat om de andere kant van het terrein te bereiken, is de eigenaar verplicht, een weg te maken, die een ieder alsnog kan gebruiken. Hij kan deze dan wel elders leggen, b.v. door zijn tuin. Desnoods kan hij een pad leggen over een stukje van zijn gebied, dat geheel is afgepaald. Maar wanneer de gewoonte eenmaal een langere tijd bestaat is hij verplicht een weg open te laten.

Vertaald in economische termen betekent dit dus, dat men geen recht heeft op een paalde opslag van loon. Maar indien het een gewoonterecht is geworden, dat men dit krijgt, zal men moeten zoeken naar alternatieven, tenzij een uitwijk-mogelijkheid voor de loontrekkenden aanwezig is.

Het recht kan echter niet onbeperkt worden gehandhaafd, wanneer de situatie, waaruit het is voortgekomen, verandert. Wanneer een groeiende economie dus die voortdurende loonsverhogingen mogelijk heeft gemaakt en er komt een stilstand of zelfs recessie, valt het recht daardoor geheel of ten dele weg. Het is dan geen " recht " meer en behoort ook niet meer tot de " plichten " van de werkgever.

Je kunt plichten en rechten ook vanuit een sociaal standpunt benaderen. Sommige mensen redeneren b.v. : Ik ben lid van de gemeenschap, dus is die gemeenschap ook verplicht, mij alles te geven wat ik nodig heb om te leven. Of ik werk voor mijn inkomen of niet, ik ben nu eenmaal lid van die gemeenschap en heb daardoor recht alles te ontvangen wat ik nodig heb om redelijk te leven.

Ho, wacht even. Waar staat dit geformuleerd? Wie heeft die verplichting op zich genomen? Indien men u alles geeft, wat u nodig hebt zonder daarvoor

tegenprestaties te vergen, zo is dit een gunst, die u verleend wordt. Deze kan tot gewoonterecht worden voor een ieder afzonderlijk, maar nooit voor de gehele gemeenschap en is dan nog steeds afhankelijk van het voortduren van de omstandigheden, waaronder men besloot u deze gunst te verlenen.

Kortom: u kunt geen andere aanspraken laten gelden dan die, welke uit het gewoonterecht stammen en bij een veranderende economische of sociale situatie kan dit recht zonder meer wegvallen. Het is dus niet onaantastbaar en kan zelfs gebonden zijn aan de vervulling van bepaalde taken of het op u nemen van bepaalde verplichtingen t.a.v. gedrag e.d.

Mensen die over rechten en plichten spreken, vergeten dit aspect maar al te vaak. Zij denken, dat hun rechten, zelfs indien het gewoonterecht is, zonder meer onaantastbaar dienen te zijn, terwijl de plichten niet voor hen, maar alleen voor de anderen bestaan.

Het wonderlijke in uw maatschappij is volgens mij, dat men zijn rechten, vooral de eigen rechten, altijd en zonder meer als onaantastbaar blijft beschouwen, zelfs indien dit : aantasting van rechten van anderen inhoudt. Gelijkzeitig blijkt men eigen plichten te zien als iets, wat maar relatief belangrijk is. De rechten, zo schijnt men te redeneren, zijn onaantastbaar, maar de plichten, die daar tegenover staan, kan ik naar believen wijzigen of zelfs geheel ontkennen.

Om een voorbeeld te geven : er zijn heel wat mensen, die menen dat je het niet hoeft te nemen, wanneer in dit land atoombommen worden opgeslagen of dat men atoomcentrales neerzet.

Accoord. U hoeft dit niet te doen. Maar wanneer de gemeenschap een bepaalde welvaart kent en men op grond van die welvaart zijn eisen stelt aan de gemeenschap, is men volgens mij daardoor wel degelijk verplicht ook alles, wat die welvaart in stand kan houden of bevorderen goed te heten, zelfs wanneer dit gevaren met zich brengt zoals atoombommen en centrales.

Het ene is nu eenmaal met het andere verbonden. U kunt een bepaalde plicht volgens mij verwerpen. Maar alleen, wanneer u dan niet gek opkijkt wanneer ook uw rechten daardoor veranderen en in het genoemde geval uw persoonlijke welvaart mede in het geding komt.

Wanneer iemand zegt: Ik ga staken voor meer loon, zo is dit zijn volste recht. Maar is het dan ook de plicht van de werkgever zijn bedrijf onder voor hem ongunstige omstandigheden verder te handhaven?

Door het feit, dat de arbeider eisen stelt, die voor de werkgever niet aanvaardbaar zijn, houdt gelijktijdig de plicht van de werkgever op zijn bedrijf en daarmee de werkgelegenheid in stand te houden. Wat men maar liever over het hoofd blijft zien.

Nog wonderlijker is de houding van kinderlijke personen, die het hun goede recht achten, op elk vlak opschriften aan te brengen. Dus zaken als " Jan is gek" of " Piet houdt van Mary". Pardon. Tegenwoordig heeft men andere opschriften bemerk ik; zo in de stijl van " Adonis 79 groet Venus 88" of iets dergelijks.

Wanneer je daarvan iets zegt, hoort men onmiddellijk, dat het toch wel het recht is van dergelijke personen, om zich zo bekend te maken en zich zo uit te leven.

Maar wacht eens even. Betalen die kinderlijke figuren voor het instandhouden van de vlakken, die zij bekladden? Betalen zij voor het schoonmaken daarvan, wanneer dit door hun kladden noodzakelijk is geworden? Neen? Dan hebben zij het recht ook niet, zo zich uit te leven.

Wanneer iemand dergelijke rechten wil hebben, zal hij ook de aansprakelijkheid voor het geheel over moeten nemen. Kortom: hij zal alleen het recht kunnen opeisen, wanneer hij ook bereid is, de daaraan verbonden verplichtingen voor zich te aanvaarden.

Wanneer men dit op eigen bezit wil doen is er geen bezwaar. Maar men heeft niet zonder meer het recht, de bezittingen van anderen zo te sieren.

Hoe vaak hoor je mensen niet beweren: Wanneer ik mij - vooral na de 26 pils - eens uit wil leven is het toch niet zo heel erg, dat ik eens een ruit ingooi?

Natuurlijk niet, wanneer je het tenminste bij je thuis doet. Dat is immers je eigen zaak. Maar heb je het recht je uit te leven wanneer je daardoor de rechten van anderen schendt. Want eigendom is toch in feite het recht, dat een ander op goederen bezit? Dan heb je volgens mij dit recht zeker niet en dient ook een dergelijke aantasting van het recht van anderen wel degelijk als een ernstig afwijken van de norm worden gesteld, waardoor een beperking van de rechten van de dader onvermijdelijk wordt.

Je kunt stellen, dat het je eigen zaak - dus je recht is - wanneer je stuff gaat gebruiken. Ik ben het daarmee eens, mits men daardoor niet de rechten van anderen aantast of eigen plichten verzuimt.

Volgens mij kan niemand je verplichten, er af te blijven. Dat kun je alleen zelf doen. Maar jij kunt niemand verplichten om er voor te zorgen, dat je je gewoonte kunt blijven volhouden. Niemand behoeft ook medelijden met je te hebben. Want je doet het zelf. Je kunt dan ook niet verlangen, dat die anderen medelijden met je hebben, je zielig vinden en iets voor je doen.

U vindt een dergelijke houding onmenselijk? Wat hebben wij te maken met de vraag, of u een dergelijke houding al dan niet menselijk vindt, wanneer wij spreken over rechten en plichten. Humanitaire gezichtspunten konstitueren niet zonder meer een rechtssituatie, geven geen rechten.

Ik stel dit des te duidelijker, omdat wel beschouwd humanitaire verplichtingen voor de meeste mensen geen werkelijke plicht in schijnen te houden en eerder voeren tot gelegenheidsgedragingen, waarbij men zich zo vrijblijvend mogelijk opstelt.

Vaak wijst men in dit verband op de regels, wetten en geloofswaarden van een bepaalde godsdienst. Vaak zegt men verwijtend: Wanneer je gedoopt bent in onze kerk ben je zelfs verplicht regelmatig ter kerke te gaan en volgens de regels van ons geloof te leven.

Mijn vraag in dergelijke gevallen is altijd weer " wanneer bent u gedoopt? Was u meerderjarig, wist u volledig, wat u deed? Dan hebt u daardoor inderdaad bepaalde plichten op u genomen. Maar die gelden alleen voor u, omdat u gelooft en zijn dus niet van toepassing op mensen die uw geloof niet delen.

Maar wanneer u gedoopt werd als een baby, die nog niet eens zijn luierschoon kan houden, van niets weet, is het dan voldoende ook de andere kant even nat te maken om daaraan het recht te ontnemen deze mens voor het geheel van zijn verdere leven te verplichten, volgens de christelijke wetten en normen te leven?

Voor mij is dit een lachertje. Niet, dat ik mij hiermede tegen het christendom keer. Ik stel alleen, dat niemand het recht heeft, de vrijheid van zijn kind voor het gehele leven daarvan te beperken op grond van eigen verlangens en inzichten.

Helaas zeggen heel veel mensen: Dit is volgens mij het beste voor mijn kind, dus moet het de gevolgen van mijn inzichten en wensen maar aanvaarden. God zal het kind straffen, wanneer het zich aan de verplichtingen onttrekt, die ik daarvoor bij de doop ben aangegaan.

Wat zijn de gevolgen van een uw kinderen te sterk binden aan wetten, regels en verplichtingen? Neemt u dit zonder meer op U? Weet u dan wel hoeveel domineesdochtertjes b.v. de verkeerde kant zijn opgegaan door niet meer te leven voor de naastenliefde, maar van iets wat men verkeerdelijk het bedrijven van de liefde noemt?

Hoe dit mogelijk is? Wel, je kunt een ander niet dwingen in een patroon van plichten en rechten dat deze zelf niet uit overtuiging of

om welke andere redenen heeft aanvaard.

Wanneer dus ouders een zeer jong kind laten dopen nemen zij daardoor wel voor zich de plicht op zich, dit kind op te voeden volgens de normen van het geloof, maar kan hieraan voor het kind geen verplichting verbonden worden. Zich volgens die normen ook later steeds te blijven gedragen en kan geen plicht ontstaan.

Men kan het zelfs het kind niet zwaar aanrekenen, wanneer het in feite niet gelooft zoals zijn ouders of zich aan bepaalde godsdienstige verplichtingen onttrekt. Zoals het jongentje dat wel naar de kerk gaat, maar er alleen driemaal omheen loopt om dan lekker tijdens de kerkuren te gaan vissen.

Je kunt zelfs niet zeggen dat het kind gefaald heeft en zijn plicht niet heeft volbracht, tenzij je nadrukkelijk hebt gezegd, dat het de kerkdienst geheel moest bijwonen. Zelfs dan is er alleen sprake van ongehoorzaamheid en niet van een falen tegenover God.

Dus wanneer u het als uw plicht beschouwt er voor te zorgen dat uw kinderen regelmatig ter kerke gaan, moet u zelf maar mee gaan en de bokkigheid en duidelijk getoonde verveling van het kind op de koop toe nemen. Het zou onredelijk zijn, het kind daarvoor te straffen.

Rechten zijn zaken, die je alleen zelf kunt verwerven. Maar plichten zijn dan ook zaken, die je alleen zelf kunt aanvaarden. Anderen hebben het recht niet, u die op te leggen tegen uw wil en besef.

Zeker, heel wat mensen denken daarover anders, zodra het om godsdienst gaat. Zij schermen met Paulus "dwingt ze om in te gaan". Laat ons een vergelijkend beeld nemen, opdat u het mogelijk wat eerder met mij eens kunt gaan, omdat minder emotionele punten in het geding komen.

Ik stel dat ouders niet het recht hebben om welke redenen dan ook betalingsverplichtingen aan te gaan, die door het kind van zijn inkomen dienen te worden voldaan.

Zeker, het is op het ogenblik nog niet mogelijk dit te doen. Maar met de toenemende financieringen en steeds grotere luxe-eisen van de mensen is het niet denkbeeldig, dat het eens zover kan komen.

Daarom durf ik te vragen, of u het redelijk vindt, dat ouders om bepaalde aanschaffingen mogelijk te maken b.v. het inkomen voor de eerste paar jaren van werkzaamheid door het kind daarvoor reeds vast te leggen.

U vindt dit kolder, groot onrecht? Maar doet men met de kinderdoop in het christendom dan niet precies hetzelfde, wanneer men door een handeling waarvan het kind niets beseft, doch die de ouders wenselijk achten, de handelings- en beslissingsvrijheid van het kind voor zijn verdere leven te beperken? Dat de ouders hieraan geen enkel recht kunnen ontlenen om het leven van hun kind verder te bepalen is wel duidelijk. Dat het kind hierdoor geen enkele plicht kan worden opgelegd zodra het in staat is zelfstandig te denken en te leven is eveneens evident.

Soms hoor je mensen beweren, dat iemand verplicht is om fatsoenlijk te leven. Ik vraag mij dan in de eerste plaats af, wat dit fatsoen dan wel mag zijn. Ik krijg soms de sterke indruk, dat het menselijke fatsoen niet veel meer is dan een gordijn dat men pleegt te hangen tussen dat, wat de wereld kan aanschouwen en datgene, wat men wezenlijk is.

Is het b.v. wel fatsoenlijk wanneer mensen trouwen en is het niet fatsoenlijk, wanneer zij samenleven b.v.? Ik kan het verschil hierbij niet goed zien. Ik geloof zelfs, dat degenen, die samenleven elkander een grotere vrijheid toe zullen staan en meer bewust steeds weer opnieuw hun verplichtingen aanvaarden dan in het gemiddelde huwelijk ooit het geval pleegt te zijn. Want in dit huwelijk denkt men nu eenmaal minder na over zichzelf en de ander en gaat te veel uit van de wettelijke en andere regelingen, die er bestaan.

Een ander punt: is het alleen fatsoenlijk om monogaan te leven?

Ik weet heus wel, datdit bij u op het ogenblik officieel de mode is. Ook al wordt daartegen nogal wat gezondigd. Ik stel echter, dat het een mode, die ontstaat door omstandigheden en heersend geloof.

U stelt nu eenvoudig dat, omdat het nu eenmaal de mode is, het de enige wijze van leven is, die aanvaardbaar kan zijn. Waarom? Moet niet iedere mens dit voor zichzelf uitmaken? Wel te verstaan: mits men niet alleen de rechten voor zich opeist, maar bereid is de daaraan verbonden plichten eveneens op zich te nemen.

Dergelijke relaties kunnen soms nogal vrijblijvend worden aangegaan, maar het feit, dat met dezen aanvaardt betekent gelijktijdig, dat er toch ook van bepaalde verplichtingen sprake zal zijn. Volgens mij tenminste.

Wat ons brengt tot het volgende: Wanneer wij al wensen te spreken over rechten en plichten kunnen wij nooit uitgaan van voor een ieder gelijke en algemeen geldende regels. Wij kunnen dan alleen spreken over persoonlijke regels.

Op het ogenblik dat een gemeenschap plichten oplegt en rechten toekent aan degenen, die niet de mogelijkheid hebben eerst t.a.v. de opgelegde verplichtingen zelf hun houding te bepalen, is dit niet redelijk en behoeven de betrokkenen de opgelegde verplichtingen niet te aanvaarden, tenzij zij nadrukkelijk van de daaraan verbonden rechten gebruik willen maken.

Dit alles is niet voor een ieder even aangenaam om aan te horen. Nog niemand uit zijn vel gesprongen? Niemand boos? Nuja, dat zou ook te gek zijn op een bijeenkomst van de verdraagzamen - al gebeurt ook onder hen nogal eens iets, wat niet met de leer in overeenstemming te brengen is.

Ik stel: Wanneer ik een geloof aanhang, zo betekent dit dat ik ook in mijn persoonlijk leven de konsekventies van deze aanvaarding dien te accepteren. Werkelijk geloven kan nooit iets vrijblijvends hebben. Zo iets van Jezus redt - dus kan ik rustig nog wat zondigen.

Indien men in Jezus wil geloven, dan zal men daaraan de konsekventie moeten verbinden, dat men alles aanvaardt, wat Jezus de mensen heeft voorgehouden en dat dit zonder uitzonderingen of mildering in de praktijk moet worden gebracht, daar dit nu eenmaal volgens het geloof de wil Gods is.

Wanneer ik iets geloof, dien ik mij er ook aan te houden en mijn gehele leven daarop te baseren. Maar wanneer ik zo iets nu toevallig niet geloof, wie haalt het dan in zijn dwaze hoofd mij te willen verplichten volgens de regels van zijn - en niet mijn - geloof te leven?

O, er zijn punten, die ik kan begrijpen. Wanneer men zegt, dat er tijdens de uren waarop kerkdienst wordt gehouden in de buurt geen voetbalwedstrijd of kermis dient te worden gehouden, ben ik het daarmee eens. De gelovige heeft zeker het recht, in rust en ongestoord zijn godsdienstige verplichtingen na te komen.

Maar wanneer de christenen willen voorkomen, dat anderen ergens aan de andere kant van het dorp voetballen, omdat zij toevallig ter kerke gaan, dit terwijl van een feitelijke storing van de dienst geen sprake kan zijn, acht ik dit onaanvaardbaar. Maar ja, degenen, die dergelijke maatregelen proberen door te voeren doen dit naar ik meen voornamelijk omdat zij bang zijn, dat kerkgangers in dat geval soms eerder voor het vermaak dan voor de dienst zouden kiezen.

Dit christelijk te noemen is zo iets als de spreken over een werkelijke solidariteit in de rotterdamse havens. Iedereen is solidair met een ieder, roepen de leiders. Dus is een ieder verplicht, onmiddellijk het werk neer te leggen. Of je wilt of niet, je bent een arbeider en dus solidair. En zou je door willen werken dan slaan wij je wel even

de hersenen in om je er aan te herinneren, dat je een werker bent die leeft in een omgeving vol solidaire arbeiders.

Verschilt een dergelijke houding zoveel van die, waarbij men het andersdenkenden desnoods met politieingrijpen onmogelijk wil maken om b.v. op zondag te zwemmen, te voetballen e.d.?

Laat mij u nog een ander voorbeeld geven: Beambten hebben uitgemaakt, dat 100 km/u de beste snelheid is, om mee langs de wegen te rijden. Wie Nu beweert, dat een ieder zich daaraan heeft te houden, is volgens mij wat zwakzinnig: Niet alle autos zijn gelijk. De omstandigheden op de weg kunnen van het ene ogenblik op het andere veranderen. Het ene ogenblik is in feite 50 km/u nog te hard, een volgend ogenblik is het zonder meer verantwoord met bepaalde voertuigen 140 km/u te rijden.

Je kunt dan omentwille van de veiligheid wel een bepaald gemiddelde stellen, maar het is niet juist, je alleen daaraan te houden. Alle wetten en regels zullen verschillend uitwerken naarmate de omstandigheden afwijken.

Nu weet ik wel, dat alle wetten en regels in uw samenleving z.g. democratisch tot stand komen. Z.g., zo genaamd. Want hebt u daarbij zelf werkelijk de kans iets te zeggen en voor uw belangen en inzichten op te komen?

Mijn vraag is dan, of men zich aan dergelijke besluiten ook innerlijk gebonden kan achten. Stel dat er een wet komt, die u verplicht in de kou te zitten omdat er nu eenmaal, energiebesparing noodzakelijk is. Degenen die deze regeling treffen zijn er zich van bewust, dat zonder deze beperking die zij U opleggen de vele kantoren niet meer voldoende verwarmd en verlicht kunnen worden en de fabrieken niet meer zo goed zullen kunnen draaien.

Mijn vraag is, of u nu werkelijk verplicht bent, te gaan zitten rillen om dergelijke dingen mogelijk te maken. Heeft men u gevraagd of u daartoe bereid was? Neen? Heeft men dan wel werkelijk het recht, u deze beperkingen op te leggen?

Anders zou het worden, wanneer degenen, die de beperking van energiegebruik voorstaan, allereerst zichzelf gaan beperken. En dan niet in procenten van besparing alleen. Want iemand, die altijd te veel energie heeft gebruikt kan gemakkelijk meer dan 5% sparen, terwijl iemand die altijd reeds zuinig is geweest, daardoor in moeilijkheden zou komen. Men zou eenvoudig een rantsoen moeten toekennen, zodat een ieder duidelijk weet: zoveel mogen zij verbruiken en zoveel staat mij aan verbruik toe.

Kortom: door omstandigheden kan het besparen van energie voor u een plicht worden, omdat u ook gebruik maakt van alle mogelijkheden en rechten, die aan het verbruiken van energie verbonden zijn.

Ik meen niet, dat iemand het recht zou hebben uit te maken, hoe u uw deel van de koek wilt gebruiken. Dat is dan weer uw zaak, gelijktijdig ben ik er van overtuigd, dat men wel zal proberen ook dit voor u te bepalen.

In een democratie maakt de meerderheid de wetten, waaraan dan de minderheden zich maar hebben te onderwerpen. Zo altans doet men het voorkomen. Maar is het reeel deze regel te stellen? Wanneer een minderheid weigert, bepaalde wetten te aanvaarden, heeft zij daartoe volgens mij het recht, zolang hiermede niet de rechten en mogelijkheden van anderen worden aangetast.

En spreek nu niet over de noodzaak, de wetten van de staat of het geloof met alle middelen te handhaven. Want dan zoudt u handelen als een Chomeiny, die immers reeds een groot deel van de andersdenkende aflacht. Volgens zijn visie zwaait hij volgens de Wil Gods het Zwaard der Gerechtigheid en wie daaronder valt kan hem niets schelen, zolang hij het zelf maar niet is.

U valt mogelijk ook wel eens onder de nederlandse wetten, die voor velen te zwaar lijken. Maar u kunt daarna tenminste weer opstaan.

Een minderheid die zegt: Ik aanvaardt deze wet niet, heeft volkomen gelijk. Maar op het ogenblik dat zij stelt de wet niet te aanvaarden mag zij ook niet op grond van wetten rechten tegenover de gemeenschap laten gelden. Je kunt niet aan de ene kant weigeren te doen, wat de meerderheid wil en aan de andere kant gelijktijdig eisen, dat deze meerderheid u in dit streven terzijde zal staan. Er zijn nogal wat groepjes, die op deze wijze opereren en soms van de meerderheid zelfs eisen, dat zij de pogingen haar orde en wetten te ondermijnen zal steunen en betalen. Dit is absurd en niet te rechtvaardigen.

Er zijn heel wat zaken, die volgens mij niet juist zijn omdat er volgens mij geen rechten kunnen bestaan zonder plichten. Op het gevaar af nog meer controversieel te worden stel ik, dat het voor mij niet vanzelfsprekend is dat iemand, die werkeloos is of wordt een recht heeft op inkomen en vergoedingen, zover die niet stammen van een door hem gesloten verzekering - of dit nu een volksverzekering is danwel een andere.

Ik meen dat buiten dit voorbehoud een werkeloze geen recht heeft op een inkomen, dat hem in staat stelt ook verder " volgens zijn stand" en dus ongeveer zoals hij voordien heeft geleefd voort te gaan.

Wanneer je al stelt dat je binnen deze maatschappij te samen een ieder het recht toekent om te leven - wat aanvaardbaar is - zo slaat dit volgens mij op het minimum dat iemand nodig heeft, om in leven te blijven. Wat hij meer meent nodig te hebben of wenst te krijgen, zal hij dan maar op een andere wijze moeten verwerven. Desnoods door te gaan werken voor minder dan hij eerst verdiende.

Mogelijk meent u, dat dat toch wel heel bitter zou zijn. Ik ben het met u eens, maar aan de andere kant zijn er heel wat mensen die redeneren: waarom zou ik mij moe maken door te gaan werken wanneer ik alles wat ik nodig heb ook wel zonder dat krijg. Ik acht daarom de huidige situatie onjuist, ofschoon kennelijk de betrokkenen menen het recht te hebben van anderen een zeer ruime vergoeding te eisen.

Ik stel echter, dat een dergelijk recht nooit kan bestaan in een maatschappij, die gebaseerd is op het gemeenschappelijke product. Dat is dus het feitelijke inkomen van het geheel en dit kun je verdelen. Wanneer je niet bijdraagt tot dit gemeenschappelijk product en op geen andere wijze voor de gemeenschap belangrijke diensten verricht heb je volgens mij niet het recht een portie daarvan op te eisen die groter is dan je nodig hebt om in leven te blijven. Het is in een dergelijke maatschappij nu eenmaal je recht, maar ook je plicht, voor jezelf op te komen.

Zo zie ik geen enkele reden om het nederlandse volk als geheel te verplichten, al die vele vluchtelingen van overal op te nemen.

U kunt dit doen uit menselijke overwegingen en die mogelijkheid dient dan ook te bestaan. Maar dat betekent nog niet dat je dan kunt redeneren: Wij zullen die mensen dus opnemen en de gemeenschap als geheel zal dan verder moeten betalen voor alles, wat zij nodig hebben.

Of de kerkturken hier zouden moeten blijven? Geen enkel bezwaar mits degenen, die deze wens uitspreken en daarvoor actievoeren zich dan ook verplichten om voor het onderhoud van de mensen, hun huisvesting, de opvoeding van hun kinderen e.d. in te staan met eigen middelen.

Wanneer mensen bereid zijn, tegenover de betrokkenen blijvend alle verplichtingen te aanvaarden en daarvoor dus ook door de gemeenschap kunnen worden aangesproken, moeten zij het recht ook hebben hun humanitaire overwegingen en inzichten in de praktijk om te zetten. Zij hebben echter niet het recht, anderen voor alle moeilijkheden en kosten op te laten komen, wanneer dezen niet uitdrukkelijk de bereidheid en wens daartoe te kennen hebben gegeven. Niemand heeft volgens mij het recht te eisen, dat dergelijke mensen hier mogen blijven en dan de staat, dus de gemeenschap verder voor alle kosten en moeiten op te laten draaien.

Je kunt b.v. stellen, dat het het goede recht is van de Surinamers om naar dit land te komen en zich hier te vestigen. Juridisch is dit zo geweest.

Iets anders is de houding van vele surinamers: deze is niet bepaald reeel. Zeker, hun voorvaderen hebben als slaven moeten leven. Maar dat is dan wel gebeurd door heel andere mensen dan die nu in Nederland leven. Zeker is, dat de doorsnee nederlander hiervan weinig of geen voordeel heeft gehad en er zeker ook nie rijk van is geworden. Wanneer uw land nog een rijk land is, heeft het dit voornamelijk te danken aan het aardgas, dat ook al begint op te raken.

Mijn vraag aan deze surinamers is nu: u hebt dit juridische recht en hebt daarvan gebruik gemaakt, ofschoon nederlanders zich niet in uw land konden vestigen zonder verdere formaliteiten. U hebt nooit in dit land gewoond. U hebt niets voor deze nederlandse gemeenschap gedaan. Uw land heeft de laatste eeuw de nederlanders alleen maar geld gekost. Hoe komt u er dan bij, dat u recht hebt niet alleen hier te gaan wonen, maar bovendien recht hebt op een algehele verzorging van gemeenschapswege?

En vooral de luidruchtige jongeren zou ik voor willen houden, dat de nederlanders niets dan maar moeten doen, zeker niet zolang zij geen poging doen, een konstruktieve bijdrage aan die gemeenschap te geven en weigeren, de plichten binnen die gemeenschap als ook volledig voor hen geldig te aanvaarden.

Men kan stellen dat turken tunesiers en anderen het recht hebben in uw land te werken, omdat zij door uzelf hierheen zijn gehaald. Akkoord. Maar zij zijn gehaald om te werken. Zolang zij dus hier werken, hebben zij het recht, hier te wonen en te leven. En wie werkt heeft volgens mij ook het recht, zijn familie bij zich te hebben. Maar wanneer er voor hen geen werk meer is, hebben zij dan nog steeds het recht hier te leven en langere tijd op kosten van de gemeenschap hier te vertoeven? Ik meen, dat dit alleen juist kan zijn, wanneer vóór hun komst een overeenkomst op deze basis was aangegaan. Zo niet, dan zijn degenen, die hen hierheen haalden ook verplicht er voor te zorgen, dat zij naar hun eigen land terug kunnen keren en tegenover het nederlandse volk verantwoordelijk er voor, dat dit ook metterdaad en op redelijke termijn geschiedt.

Trouwens, wanneer een werker zijn gezin mee wil nemen of wil laten overkomen, zal dit tenzij anders met de werkgever is overeengekomen, op diens kosten dienen te geschieden. De man zelf zal niet alleen het transport moeten betalen, maar ook alle bijkomende kosten.

Hij zal ook geen rechten op hulp en steun van de gemeenschap kunnen laten gelden dan die, waarvoor op zijn werk of door hemzelf een verzekering is afgesloten.

Een dergelijk standpunt zal velen vreemd voorkomen. Bedenk echter wel, dat ik niet stel, dat je die mensen nu maar eenvoudig en zonder meer weg dient te jagen. Dat is uw zaak. Ik maak alleen duidelijk, dat ook in deze gevallen geen sprake kan zijn van rechten zonder meer. Zover die bestaan, zijn die het gevolg van een overeenkomst tussen de persoon en zijn werkgevers of desnoods de gemeenschap. Alleen daaraan kunnen rechten ontleend worden en daartegenover zal dan de plicht staan, om werk te hebben of op korte termijn te vinden.

Mensen zijn mensen volgens mij, of zij nu toevallig gastarbeider zijn of in het land geboren. Maar je moet wel oppassen, dat je de gasten geen rechten gaat toekennen namens de gehele gemeenschap wanneer hen dezen niet zonder meer toestaan, alleen maar, omdat zij dezen voor zich opeisen.

Sommigen vinden dit te gek. Maar hebben zij daarin wel gelijk? Ik vraag mij af, waarom je dergelijke zaken niet eerlijk en zonder leuzen

moegt bezien en bespreken. Er zijn trouwens nog wel meer dingen, die ik mij afvraag:

Waarom stelt men, dat elke nederlander het recht heeft, zich de kanker te roken of een leverkwaal te zuipen, ook al ziet men het liever niet gebeuren, maar ontzegt men die zelfde nederlander het recht om b.v. hennip te roken. Zeker, ook dat is schadelijk. Ik ben het met u eens. De vraag is mogelijk, of het een verslavender is dan het andere enz. Maar wanneer men de nederlander het recht toekent, bij het ene stimulerende of roesvormende middel zelf uit te maken, wat hij al dan niet zal doen, waarom dan t.a.v. het andere niet?

Waaraan ontleent men het recht, een dergelijke onderscheid te maken. Het komt mij nogal willekeurig voor en betwijfel dan ook, of een dergelijke recht anders dan juridisch bestaat.

Zoals het mij vreemd voorkomt, dat in bestaande wetten een zekere oorspronkelijk zeker niet bedoelde zin wordt ingelezen, omdat bepaalde groepen - desnoods een meerderheid - daar een voordeel in ziet.

Wet is wet. Wanneer je wetten aanvaardt dien je hen volgens de letter te hanteren. Is dit niet meer passend, dan dient men de wet op te heffen en zonodig door een meer aangepaste te vervangen.

Ik stel verder, dat elke wet en elk verbod noodzakelijk moet zijn voor het juist functioneren van een gemeenschap. Alleen dan kan men anderen verplichten, deze wetten te aanvaarden in ruil voor het recht tot de gemeenschap te behoren.

Sommige wetten worden helaas gemaakt volgens de smaak en voor het gemak van de uitvoerders van de wet. Dit is onjuist. Dan kun je net zo goed mensen verbieden, om voortaan nog in zwarte pakken rond te lopen omdat je vindt, dat zij er dan te veel als aankomende doodbidders uitzien.

Ik stel: niemand heeft het recht in te grijpen in de vrijheid van leven en beleven van anderen zolang hierdoor geen aantasting van eigen rechten en situatie door die ander ontstaat.

Ik meen, dat mensen een grote eerbied voor elkander en elkanders vrijheid moeten hebben. Dit lijkt mij voor elke gemeenschap de eerste plicht. Op het ogenblik dat je geen respect meer hebt voor de vrijheden, de leefwijze, de bezittingen zelfs van een ander bezit je volgens mij geen recht meer, dergelijke zaken wel voor jezelf op te eisen.

Op het ogenblik dat je dit toch doet, doe je onrecht en ontsla je in mijn ogen alle anderen van alle verplichtingen, die zij tegenover jou zouden hebben.

Een groot deel van de rechten die een mens bezit of pretendeert te bezitten zijn juridisch omschreven, evenals de plichten die men zou hebben. Maar daarbij tast men de rechten van de ander vaak aan. Een ieder wordt geacht de wet te kennen. Jawel. Maar zelfs specialisten weten er geen raad mee. Dus zal een eenvoudig mens niet in staat zijn de wet te kennen en kan namens die wet op velerlei wijze tegen alle recht en redelijkheid in vervolgd worden. Men eist in feite het onmogelijke, beséft dit heel goed, maar doet of er niets aan de hand is.

Een voorbeeld? Er hangt ergens een bordje "verboden toegang, art. 461 wetb. strafr." Maar om te weten, wat dit betekent, moet u het kunnen lezen. Wanneer u niet kunt lezen of het bordje niet kunt zien, is dit niet mogelijk. Toch wordt u geacht het gelezen te hebben.

In feite vraagt men dus van u, dat u wandelingen in de vrije natuur besteed aan het zoeken naar en lezen van witte bordjes met blauwe letters en blauwe bordjes met witte letters om te weten, wat u wel en niet moegt doen, dit op straffe van een boete indien u toevallig zoiets over het hoofd hebt gezien.

In geval van het bordje stel ik: indien geen volledige afsluiting

aanvozig is kan men met dergelijke bordjes alleen niet volstaan om strafbaarheid tot stand te brengen, daar het niet juist is dat men anderen, die zich mogelijk hiervan niet bewust zijn, de plicht op legt, dergelijke bordjes te zoeken te lezen en de betekenis daarvan dan ook nog juist te begrijpen.

Met recht heeft iets dergelijks niets te maken. Ook al is het een usance. Maar ja, hoe loopt het in de wereld. Eerst had je vrij Nederland, toen herrijzend Nederland en nu heb je verboden toegang art. 461 strafw. b.

Zo zou ik ook willen vragen, hoe men zich het in feite voorstelt, wanneer men voor zich wel allerhande rechten opeist, maar gelijktijdig voor zich algehele vrijheid van handelen opeist. Wanneer je geen plichten aanvaardt tegenover anderen zul je nooit terecht iets kunnen eisen van anderen.

Zeker, je kunt verhoudingen en plichten versus recht mooi sociologisch formuleren. Iets, wat in vele patronen en opvattingen dan ook is gebeurd. Maar ik zeg doodgewoon, dat alle redeneringen van die aard niets meer hebben te maken met werkelijk recht en zeker ook niet met wezenlijke rechten voor de eenling, zo min als er sprake kan zijn van werkelijke plichten en de gestelde verplichtingen van de gemeenschap in feite vaak een verontschuldiging vormen voor het falen van de eenling. En ook voor een juridische formulering ben ik niet erg te vinden. M.i. vormt deze in feite een weergave van het recht van de sterkste, waardoor een wettige afpersing van de zwaksten zonder meer pleegt te ontstaan.

Ik moet zeggen, dat ik in dit verband niets voel voor werknemers die hun macht gebruiken om van werkgevers een bepaald loon voor hun diensten af te persen als ik voel voor werkgevers, die de zwakke positie van hun werknemers uitbuiten om hen zo minder loon voor hun arbeid te geven dan die waarop zij recht zouden hebben. Ik meen, dat zowel de een als de ander het recht moet hebben om tegen de ander kortweg te zeggen "barst". Om dan weg te gaan en het ergens anders te zoeken.

Dat laatste is voor beiden natuurlijk pijnlijk. Want waar vindt je zo snel goed geschoolde arbeiders of een andere goede baan. En toch: Wanneer je werkelijk niet wilt werken voor iemand, die je niet geeft wat je toekomt, kun je mijnentwegen veelphaler worden of iets dergelijks. Ook voor vegers e.d. is meestal nog wel ergens plek, ook al levert dit soort werk natuurlijk wel minder op dan je eerst verdiende. Maar dan krijg je in ieder geval betaald, waar je recht op hebt, nietwaar?

Wens je dit risico niet te nemen, dan moet je ook niet boos zijn, wanneer een ander van je situatie gebruik maakt. Door je werkkring als een recht te beschouwen geef je de ander ook het recht, daarvan profijt te trekken zover hij kan.

Het toekennen van rechten aan mensen op humanitaire gronden is trouwens soms ook al zo iets. Iemand pleegt doodslag en komt voor de rechter. In deze tijd is het bijna zeker, dat zijn verdediger komt aandragen met een verklaring van een psychiater, dat de beklaagde op het ogenblik van zijn daad verminderd toerekeningsvatbaar was. Vele psychiaters zijn bereid een dergelijke verklaring af te geven, wanneer er ook maar enige twijfel aan een bewust en vooropgezet handelen mogelijk is.

Op zich heb ik daartegen geen bezwaar, mits degene die deze verklaring afgeeft dan ook in staat blijkt, het gebeurde geheel ongedaan te maken. Maar als hij dit niet kan, mag zo iemand dan het risico lopen, hoe gering dit in zijn ogen mogelijk ook is, dat deze persoon nogmaals een doodslag begaat?

Ik meen, dat ook de meest geleerde zielekweller daartoe geen recht heeft, omdat hij nimmer met zekerheid kan stellen, wat de mogelijke gevolgen van een geringe straf e.d. zullen zijn. Men meent, dat op humanitaire gronden echter met dergelijke aanbevelingen wel degelijk rekening moet worden gehouden. Mij best, indien men dan ook stelt, dat bij een herhaling

van dezelfde of zelfs maar een soortgelijke misdaad door degene, die hij verminderd toerekeningsvatbaar verklaarde, tot een zelfde straf zal worden veroordeeld als de dader.

Soms zoekt men de perfectie op een wijze, die de rechten van anderen in feite aantast. Neem b.v. degenen, die pleiten voor een alomvattende ziekenzorg. Waarbij zij opgemerkt dat de beste ziekenzorg vaak een begrafenisfonds omvat.

Indien je de ziekenzorg wilt perfectioneren is dat overigens voor mij best, zolang daardoor de zieke niet in een situatie wordt gebracht waardoor hij zelf niet meer voor zijn verpleging e.d. zou kunnen betalen. Deze toestand is in feite al ingetreden. Men heeft dit opgelost door volksverzekeringen.

Maar kijk nu eens naar de resultaten: Zeer veel mensen moet veel te veel betalen voor een medisch apparaat dat, hoe perfect het ook verder ook moge zijn, belast is met een groot aantal overbodigheden, vele onnodige duplicaties van functie en specialismen omvat en ondanks de hoge kosten kennelijk niet in staat is het menselijke contact met de patient in voldoende mate te handhaven.

Anders gezegd: in de minder perfecte situatie had je te maken met genezers, nu heb je meer en meer te maken met een genezingsindustrie. Er zijn zoveel specialisten, dat de zieke soms niet eens te weten kan komen wat hij eigenlijk mankeert.

Ik ben van mening, dat een patient ook in een ziekenhuis het recht heeft, persoonlijk benaderd en verzorgd te worden. Op zijn beurt is hij dan verplicht, de consequenties van zijn toestand te aanvaarden, o.m. door tijdelijke onderwerping aan deskundigen, het betalen van een redelijke vergoeding voor de hem bewezen diensten enz.

Zeker zullen de genezers rekening moeten houden met de mogelijkheden van hun patienten. Ik acht het onredelijk, dat iemand in staat is een zeewaardig jacht er op na te houden, alleen omdat hij zo vaardig is in het weghalen van blinde darmen, terwijl iemand, die brood bakt - wat voor meer mensen even belangrijk is - genoegen moet nemen met het huren van een roeiboot.

Ik heb bezwaar tegen de voorrechten, die specialisten voor zich opeisen op grond van hun vaardigheid en kennis, ofschoon zij niet in staat zijn patienten te genezen zonder de medewerking van zusters en broeders verpleegkundigen die voor hun langduriger en zeker zo zware arbeid in verhouding zeer weinig ontvangen.

Volgens mij is genezing een kwestie geworden van teamwerk. Maar dan is elke dokter even belangrijk, is elke verpleeghulp even belangrijk. Het gaat er maar om, dat men in staat is, de juiste diensten voor de zieke te verrichten. Het lijkt mij dan ook niet redelijk, een zo groot verschil in de beloning voor het verrichte werk te maken. In feite zou je alle mensen die noodzakelijk werk doen even hoog moeten belonen.

Maar ja, wanneer je zo iets zegt, komen van overal opeens protesten. Neem het onderwijs. Men roept steeds, dat kleinere klassen noodzakelijk zijn evenals in bepaalde gevallen een langere studieduur. Het gaat om de kwaliteit van het onderwijs, zo roept men dan. En men vervolgt: kleinere klassen zijn noodzakelijk, omdat alleen zo de leerlingen de nodige persoonlijke aandacht kunnen krijgen.

Dat is zeker leuk voor de onderwijzers en mogelijk zelfs niet slecht voor de leerlingen. Maar aan de andere kant moet men er dan toch ook even rekening mee houden, dat in het verleden klassen met 40 tot 45 leerlingen in staat zijn geweest, alle mensen op te voeden, die op het ogenblik de leiding hebben in uw land, mogen wij aannemen, dat ook in deze tijd een goede onderwijzer een dergelijk grote klas bij een vergelijkbare leerstof tot vergelijkbare en in verhouding tot de huidige resultaten

zelfs betere prestaties kan brengen.

Dan is de kwaliteit van het onderwijs volgens mij vooral een kwestie van een verkeerde relatie tussen leerlingen en leraar en niet van klasseomvang, het studieresultaat geen kwestie van duur, maar van werkintensiteit.

Wanneer je dat zegt kom je natuurlijk in moeilijkheden. Want, zo roepen de ouders uit, wij moeten er voor zorgen, dat onze kinderen het reeds nu beter hebben dan wij het ooit gehad hebben.

Mijn vraag is: Waarom? Wanneer u goed voor uw kinderen zorgt is dat natuurlijk uitstekend. Maar waarom zouden zij het zonder enige moeite reeds in hun jeugd zoveel beter moeten hebben dan U? Wanneer zij meer willen hebben en bereiken dan u ooit had en bereikte, zullen zij daarvoor zelf moeten vechten en wat extra moeten presteren. Anders komen zij in de maatschappij met een beeld van hun rechten dat nooit waar gemaakt kan worden en zullen zij veel minder kunnen bereiken dan in feite voor hen mogelijk zou zijn.

Het is volgens mij de plicht van de ouders, de kinderen er aan te gewennen, dat voor niets de zon opgaat en het is het recht van de kinderen er volgens hun mogelijkheden en middelen voor te zorgen, dat zij die extra kunnen verwerven, die zij begeren - maar dan wel door eigen werken en streven.

Het is het recht van de kinderen, door de ouders verzorgd te worden en bij hen geborgenheid te vinden. Hen dit te geven, is uw plicht. Maar door dit voor hen te doen verwerft u ook het recht, zeggingschap over hun daden en leven uit te oefenen, tot zij in staat zijn de gehele verantwoordelijkheid voor zichzelf te nemen.

Zo zie ik de dingen nog steeds, al besef ik, dat ook hiermede velen het niet bepaald eens zullen zijn. Zo was er eens een schandaal omdat een zich vrijzinnig protestants noemende omroep op het beeldscherm naakte mensen had laten zien. Opgemerkt zij overigens, dat dit tegenwoordig vooral de omroep van de protestgroepen is.

Men nam het een van ons kwalijk dat deze opmerkte: waarom al die drukte? Je hoeft toch niet te kijken? Desnoods hou je zolang een krant voor het beeldscherm of je draait eenvoudig te knop om. De reactie? waarom zou ik dat moeten doen? Ik heb er toch voor betaald? Waarop de spreker reageerde: Nu ja, als je er voor betaald hebt ben je natuurlijk wel gek, wanneer je er niet naar kijkt ...

Ik zou echter zeggen: u hebt betaald voor het recht te kijken naar de programmas die anderen voor u maken, zij het om u te ergeren of om u in slaap te sussen. U hebt het recht, maar niet de plicht, te kijken.

Al te vaak is de stelling van de mensen: ik heb ... of: ik ben ... en laten daarop volgen; en dus heb ik recht op

Er zijn tegenwoordig mensen die stellen: Ik ben kunstenaar en dus heb ik recht op een aangemeten inkomen. Ik meen dat een dergelijk recht ten hoogste kan bestaan op het ogenblik dat iemand eerst bewezen heeft een kunstenaar te zijn en wel door hetgeen hij heeft voortgebracht: niet slechts uit te leggen en tentoon te stellen, maar door het ook te verkopen. Pas wanneer hij zo bewezen heeft voor de maatschappij als kunstenaar betekenis te hebben heeft hij volgens mij op het ogenblik dat het hem eens wat slechter gaat, enig recht op een aangemeten ondersteuning. Maar zeker niet zonder meer.

Zoals ik het uitstekend vindt, dat men de kultuur wil dienen dus veel geld uittrekt van de gemeenschap om grote orkesten en toneelgezelschappen in stand te houden.

Maar wanneer zij hun kunst nu op een zodanige wijze belijden dat er in feite bijna niemand aandacht voor heeft zo meen ik, dat het recht op ondersteuning daarmee eveneens verdwenen is.

Wanneer je zo iets stelt hoor je onmiddellijk: Ja, maar waar moet dan de vooruitgang vandaan komen? Mijn antwoord is: door degenen, die bereid zijn voor hun overtuiging offers te brengen en desnoods geheel voor eigen rekening datgene doen, wat zij juist achten.

Alleen op die manier wordt de flauwe kul geschieden van de eerlijk gemeente pogingen tot vernieuwing. Vergeef mij, dat ik mogelijk wat ouderwets overkom. Er zijn nu eenmaal in uw wereld dingen, die ik niet goed kan begrijpen. Zoals die mensen, die bereid zijn voor een avond f. 25.- neer te leggen om zich enkele uren door een caberettier te laten beledigen. Wanneer je daaraan trouwens behoefte gevoelt is er een eenvoudiger en goedkopere gewoonte: begin eenvoudig in een volkswijk iemand uit te schelden en voor je het weet heb je zoveel beledigende en soms bovendien humoristische opmerkingen naar je hoofd gekregen, dat je voor weken genoeg hebt.

Of neem het kraken van huizen. Ik kan daarvoor nog wel enig begrip hebben, omdat er soms inderdaad woningnood is. Toch vraag ik mij af op welke gronden men dan opeens meent het recht te hebben de verhuurder de vrije beschikking over zijn eigendom te ontnemen.

Ik meen, dat een dergelijk recht nooit uit de omstandigheden alleen voort kan komen, zolang het een kleine groep is, die dit voor zich opeist. Ten hoogste kan een dergelijk recht ontstaan vanuit de gehele gemeenschap waarvan ook de eigenaar deel uitmaakt.

Dit betekent niet, dat ik in vele gevallen de krakers geen goed hart zou toedragen en hen geen sukses bij hun actie zou gunnen. Maar wanneer zij zeggen te handelen op grond van hun menselijke rechten, zo ontken ik dit. Wanneer kleine groepen eenvoudig de maatschappelijke rechten van eigenaars, desnoods op humanitaire gronden, aantasten, zo meen ik dat dit mede gezien de structuur van uw maatschappij onjuist is. Ik wil een uitzondering maken voor die gevallen, waarin men bereid blijkt te zijn een redelijke vergoeding te bieden voor het ontvreemden van het beschikkingsrecht over eigen eigendom en dit aanvaardbaar blijkt voor de andere partij.

Kortom: indien men zich dit recht toeëigend zal men op zijn minst ook verplicht zijn, de waarde van het eigendom te vergoeden aan de eigenaar en wel op redelijke basis. Helaas denken de mensen, die zich dit recht aanmatigend daar maar zelden over.

Rechten en plichten zijn mooie dingen. Maar wat is uw menselijk recht dan wel? Uw menselijk recht is het, uzelf te zijn. Het houdt echter ook in dat u door hetgeen u bent, wilt zijn of pretendeert te zijn, bepaalde plichten op u zult moeten nemen.

U kunt geen rechten bezitten, wanneer u niet bereid bent ook verplichtingen op u te nemen. Maar er kunnen u ook geen verplichtingen worden opgelegd wanneer dezen niet op zijn minst gecompenseerd worden door u gegeven en voor u begeerlijke of aanvaardbare menselijke rechten.

Dit is de kern, de clou van de zaak. Naastenliefde kan alleen bestaan wanneer er een relatie bestaat, enige wederkerigheid tenminste mogelijk is. Uw vijand liefhebben kan, maar dan moet u op zijn minst ook bereid zijn het uw vijand onmogelijk te maken, dit nog langer te blijven. Ik stel, dat u alles kunt doen en zijn, wat u maar wilt, zolang u daarmee anderen geen onnodig leed of pijn bezorgt.

U bent niet verplicht om de denkbelden die anderen hebben omtrent hun rechten of positie voor hen te handhaven, wanneer daarvoor geen feitelijke gronden aanwezig zijn. U moogt dus rustig uw eigen wegen gaan en desnoods anderen hun plaats wijzen ondanks hun pretenties.

Maar dan moet u wel begrijpen dat ook uit een dergelijke houding plichten voor u voortkomen, dat u in een situatie komt waarin u voor uzelf, op welke wijze dan ook, bepaalde bindingen hebt aanvaard of zult

moeten aanvaarden.

Wanneer u daarvan uitgaat, beste vrienden, hebben wij naar ik meen wel een behoorlijk aantal voorbeelden van rechten en plichten tegenover elkaar gezet. Maar als het u nog niet voldoende is - dit alles kan in feite alleen aan de hand van voorbeelden praktisch duidelijk worden - dan volgen er hier nog enkele:

Nederland heeft volgens mij het recht het geweten van de wereld te spelen, wanneer het zelf bereid is, volgens de normen die het anderen voorhoudt bij voortdurende te leven.

Dus niet strijden tegen de apartheid en gelijktijdig olie en zelfs wapens leveren aan degenen, die men veroordeelt.

Dus ook niet aan de ene kant druk bezig zijn voor greenpeace en aan de andere kant voortdurend grote hoeveelheden traan importeren voor verwerking in schoonheidsmiddelen en consumptiemiddelen.

Je mag antivivisectie zijn, maar dan moet je ook zelf geen enkel dier onnodig laten lijden en waar je lijden van dieren constateert zul je daar ook zelf iets aan moeten doen. Je kunt niet volstaan met de opmerking dat het hoogste tijd wordt dat de politie hieraan eindelijk eens iets doet.

Je hebt alle recht, om jezelf te zijn. Maar dan ben je ook wel verplicht konsekvent tegevoer die buitenwereld alles waar te maken wat je eist, dat zij in jou zal zien. Op het ogenblik dat je faalt in het vervullen van die verplichting heb je ook geen recht meer om aan de wereld eisen te stellen en een erkenning van je persoonlijkheid te vergen op basis van eigen normen en voorstellingen.

Dit is dan mijn visie. Na de pauze kunt u hierover debatteren indien U dit wenst. Er zijn heel wat punten, waarop u terug zou kunnen komen. Maar formuleert u uw inleidende opmerking of vraag a.u.b. schriftelijk. Mensen die iets neerschrijven komen gemeenlijk wel uit hun woorden, wat bij mensen die beginnen te spreken niet altijd het geval is, vooral wanneer de emoties een rol spelen.

Dit laatste kunt u zelfs konstateren bij mensen die het spreken toch wel gewend zijn, zoals staatslieden. Die vertellen ook vaak onzin wanneer zij geemotioneerd zijn. Alleen komt men daar dan gemeenlijk te laat achter.

Over geloofspunten is een discussie in feite niet mogelijk. Men kan hoogstens de standpunten naast elkaar zetten. Geloof is immers een niet redelijke zaak, zodat een redelijk debat daarover eenvoudig niet te bereiken valt.

Wanneer u met dit alles rekening wilt houden eindig ik met de hoop uit te spreken dat het tweede deel van de avond nog levendiger en meer verhelderend zal zijn als mijn inleiding.

Tot straks (enigszins bekort)

-0-0-0-0-0-0-0-0-

Zo vrienden.

Wij gaan nu eens kijken wat u also te zeggen hebt. Wij beginnen met de schriftelijk ingediende vragen.

x Bent u van mening, dat een stelsel van gelijke honorering in de samenleving haalbaar is?

-- Ik dacht, dat het haalbaar zou zijn op het ogenblik dat men iets anders in de plaats van geld en bezittingen weet te tellen als middel om eigen belangrijkheid aan te tonen.

Zolang rijkdom en status in uw gemeenschap in feite ongeveer hetzelfde

zijn en eerbied vaak eerder door een bankrekening als door persoonlijk gedrag wordt afgedwongen vrees ik, dat het erg moeilijk zal zijn dit door te zetten.

Ik heb overigens niet bedoeld op een voor allen gelijke beloning, maar duidelijk gezegd dat het m.i. niet juist is zo grote verschillen in beloning te maken als nu veelal het geval is.

Wanneer iemand specialist is, heeft hij daarvoor de gemeenschap heel wat meer geld gekost dan b.v. een verpleegster. Wanneer hij dan op grond van dit feit meer wil verdienen, en wel veelvouden van hetgeen een verpleegster verdient voor in verhouding minder tijd, dan acht ik dit onredelijk.

Overigens meen ik, dat een gewone arts voor de mensen in feite vaak belangrijker is dandie specialist en dus in feite gelijk of beter voor zijn werk beloond zou moeten worden.

Een werkelijk goede huisarts is belangrijker voor mij dan een specialist, omdat de specialist gemeenlijk alleen op grond van zijn specialisme in zal grijpen, terwijl de huisarts daarentegen alle gevallen zal moeten behandelen en konstateren, zelfs wanneer hij op grond van het huidige systeem zijn patienten vaak voor onderzoek en afwerking zal doorzenden naar een specialist, Maar dan moet hij toch ook maar weten, welk specialisme in de kwaal het beste kan ingrijpen.

De werkelijk goede arts weet niet alleen, naar welke specialisten hij u moet verwijzen, maar zal bovendien door zijn eigen kunde een overmatig gebruik maken van specialisten overbodig maken.

Ik gaf dit als mijn mening, zoals ik ook stelde, dat men met de grote en sterk gecentraliseerde genezingsfabrieken, die ziekenhuizen aan het worden zijn, werkelijk de verkeerde kant uit gaat.

Het gaat er niet alleen om, dat zoveel mogelijk mensen technisch zo perfect mogelijk verpleegd kunnen worden, maar ook zal het er om gaan patienten zodanig te behandelen, dat zij zich nog als persoonlijkheid kunnen voelen en gedragen en niet alleen weerloze factoren in een proces worden. Deze mogelijkheid vindt men eerder in kleine ziekenhuizen dan in de grote.

Ik haal dit aan, om u nogmaals de redenen voor de door mij gedane uitspraken duidelijk te maken. Indien u mij echter toestaat nog even verder uit te wijden:

Ik acht het absoluut onjuist dat studiosi, die overigens wel degelijk jaren van hun leven besteed hebben aan het bereiken van een graad van kennis - maar dit grotendeels of geheel deden op kosten van de gemeenschap - op grond van deze inspanning en al wat zij aan de gemeenschap ontleenden het recht voor zich gaan opeisen, die gemeenschap nu het vel over de oren te halen - een specialisme dat men ten departemente wel uitoefent, maar geen deel vormt van de medische professie.

Ik meen dat iemand in uw maatschappij tot op zekere hoogte betaald zal moeten worden naar prestatie. Daarbij zou niet de rang, positie enz. of de scholing moeten gelden, maar alleen datgene, wat men werkelijk voor anderen tot stand brengt.

Ik zou zeggen, dat een advocaat alleen gerechtigd zou moeten zijn onkosten en beloning te eisen van een client, wanneer hij voor deze ook werkelijk iets tot stand heeft gebracht. Daarbij zal niet alleen de objectieve bereiking, maar ook de vraag in hoeverre deze voor de client aanvaardbaar is de hoogte van de vergoeding moeten bepalen.

Betaal een dokter niet voor zijn ingrepen, maar voor de periode waarin zijn patienten werkelijk gezond zijn.

Betaal een politicus niet voor de rang die hij bekleedt maar op basis van hetgeen hij de gemeenschap aan overbodige kosten weet te besparen. Men zou hem nooit meer mogen uitkeren dan hij in staat is, de gemeenschap te besparen.

Mogelijk een voor u wat eigenaardige opvatting, maar ik geloof nu eenmaal dat je het recht op een zeer bijzondere beloning alleen kunt ontlenen aan een zeer bijzondere prestatie en zelfs dan nog alleen, wanneer deze prestatie geheel je persoonlijke verdienste is en niet door anderen je mogelijk werd gemaakt - tenzij deze laatste in de bijzondere beloning delen.

Vele z.g. grote prestaties zijn te vergelijken met voetbal: Het is één man, die het doelpunt maakt, maar er zijn elf mensen nodig om hem in die positie te manoeuvreren van waaruit hij kan scoren. Indien je daarvoor een premie wilt betalen, komt die het gehele elftal toe en niet alleen de man, die scoort. In de gemeenschap is dit laatste echter minder regel dan uitzondering. Voldoende?

x Wat denkt u van de stelling: Alle mensen zijn gelijk, maar helaas zijn sommigen wat gelijkjer dan de anderen...

- Ik heb Orwell wel niet gelezen, maar deze uitspraak is mij van hem toch wel bekend. Zij stamt als ik mij niet vergis uit het boek "Animalfarm" waar de varkens aan de andere dieren verkondigen - zeer symbolisch voor de werkelijkheid - dat allen gelijk zijn, maar dat sommigen toch meer gelijk zijn dan anderen.

Ik ben geneigd deze stelling af te wijzen, ofschoon ik toe moet geven dat er wel mensen zijn, die vaker gelijk hebben dan anderen. Aan het feit dat zij vaker gelijk hebben zouden zij volgens mij dan wel het recht mogen ontlenen vaker iets te zeggen dan anderen.

In de maatschappij is het helaas juist zo dat hij, die de meeste fouten maakt, het meeste doet en daardoor ook de meeste goede antwoorden kan scoren. De verhouding ligt gemeenlijk 50/50. Maar de fouten worden onder tafel gewerkt, waarop men trots verkondigt: Ik heb zoveel meer malen een goed antwoord gegeven dan jullie anderen, dat je maar naar mij moet luisteren en mij dient te volgen. Waarbij men dan natuurlijk alles doet om te verbergen, hoeveel fouten men al gemaakt heeft.

De stelling dat allen gelijk zijn is volgens mij het erkennen van een primair menselijke waarde. Elke mens is nu eenmaal een mens, ongeacht zijn opvoeding, geloof, huidskleur of wat dan ook.

Dit gezegd hebbende moeten wij ook verder gaan en stellen: Elke mens betekent voor het geheel alleen datgene, wat hij door eigen pogen weet te zijn en waar te maken.

De rechten van een mens in de gemeenschap kunnen alleen voortvloeien uit de betekenis die hij heeft voor die gemeenschap en door die gemeenschap ook als zodanig worden erkend.

Het resultaat zal zijn dat sommige mensen inderdaad meer gelijk zijn dan anderen, al is het alleen maar, omdat sommige mensen nu eenmaal in staat zijn meer te presteren dan anderen. Het lijkt mij rechtvaardig dat zij daarvoor ook erkenning vinden.

Zou men echter uit willen gaan van het standpunt, dat deze laatsten de betere mensen zijn, zodat alle anderen slechter zijn, dan maak ik bezwaar op grond van het feit, dat er mogelijk onder die anderen wel mensen zijn, die het beter hadden kunnen doen, wanneer zij over de tijd de mogelijkheid en de middelen van de z.g. beteren hadden kunnen beschikken - zodat men in feite inderdaad allen gelijk is en blijft, maar de betekenis van het individue voor de mensheid, de gemeenschap als vanzelf ook de plaats binnen de gemeenschap zal bepalen en daarmee ook de plichten, die men dan tegenover de gemeenschap heeft vastleggen, terwijl door deze plaats de rechten, die aan een juist vervullen van de plichten verbonden dienen te zijn eveneens zijn gestipuleerd.

Is dit voldoende? Want het is wel waar, dat er soms mensen zijn die gelijkjer worden gemaakt dan anderen. Juist de gelijken zijn zo overtuigd van hun gelijk, dat zij een ieder die hun gelijk niet onmiddellijk wil erkennen de grond in trappen, waarop hij inderdaad gelijkjer is dan alle anderen....

x Men zegt wel eens, dat stervenden soms aan anderen een soort plicht opleggen om b.v. voor de kinderen te zorgen, met iemand te trouwen e.d. In hoeverre moet men zich aan een dergelijke afgedwongen plicht houden? Wat betekent deze handelwijze na de overgang voor de overledene?

- Ik zal proberen duidelijk te antwoorden. Allereerst: Wanneer het gaat om het verzorgen van kinderen - wat heel iets anders is dan b.v. het afdwingen van een belofte iemand te trouwen e.d. - gaat het om het overnemen vaneen bestaande verplichting, die de stervende voor zich heeft erkend en probeert over te dragen.

Het staat u vrij, een dergelijke opdracht al dan niet te aanvaarden of desnoods onder voorbehoud te aanvaarden. Maar vanaf het ogenblik, dat je een dergelijke verplichting bent aangegaan ben je er volgens mij ook aan gebonden tot het ogenblik, dat de kinderen in staat zijn, verder voor zich te zorgen.

Wat betreft een ingrijpen in uw persoonlijke vrijheid - belof mij dat je met die en die zult trouwen b.v. - is er volgens mij geen sprake van een terecht gestelde eis. Ik meen dan ook niet, dat iemand het recht heeft, iets dergelijks aan een ander te vragen.

U bent volgens mij aan een dergelijke belofte niet gehouden, zelfs wanneer u om welke reden dan ook - het geruststellen van een stervende b.v. - het hebt doen voorkomen, of u bereid was, deze wens te vervullen.

Wat de overgegang dan denkt en doet? Mogelijk danst die en zegt halleluja omdat eerst nu wordt beseft, hoe dwaas die wens in feite was. Ook dat komt voor. In de meeste gevallen is er in ieder geval wel enig begrip voor het niet vervullen van een dergelijke wens, zelfs indien een soort belofte werd afgeperst. En waar dit niet bestaat zal men zich mogelijk opwinden. Maar dit verandert niets aan het feit dat iemand die u een belofte afperst onder omstandigheden die u een weigeren feitelijk onmogelijk maken, geen recht heeft te verwachten dat u het handelen volgens de uitgesproken wens als een plicht zult beschouwen. Alleen wanneer het gaat om het welzijn van anderen bent u verplicht, uw woord zover te houden, dat deze anderen inderdaad de beloofde bescherming, hulp e.d. ontvangen. Voldoende?

x De pressie is onder deze omstandigheden, vooral wanneer er omstanders zijn, zo groot, dat je het hart niet hebt om neen te zeggen.

- Inderdaad; U bevindt zich dan in een situatie als vele solidaire stakers, die het hart niet hebben om te doen wat volgens hun eigen besef juist en beter voor een ieder is, omdat zij bang zijn voor de reactie van hun "kameraden".

Aan u de taak om de zedelijke moed op te brengen die u het mogelijk maakt de zeggen: Ik zal het bekijken. Of: ik zal mijn best doen. U kunt wel degelijk in de meeste gevallen de stervende gerust stellen zonder een werkelijke belofte te geven. Al zegt u maar dat hij of zij zich geen zorgen behoeft te maken, want dat het allemaal best voor elkaar zal komen.

Trouwens: iemand die zich laat pressen tot een verloving aan een sterfbed zonder enig voorbehoud of overeenkomst met de partner bewijst voor mij daardoor alleen reeds, dat hij te dom is om goed voor zichzelf te zorgen. Ook al zal de keuze van de stervende lang niet altijd de beste voor zo iemand zijn. Wie uit angst voor de reactie van omstanders beloften aflegt en plichten op zich neemt, waarmede hij het zelf niet eens is krijgt dan volgens mij gemeenlijk ook alleen datgene, wat hij door een dergelijke houding verdient.

Pressie is geen verontschuldiging, zeker niet in een wereld, waarin voortdurend pressie op een ieder wordt uitgeoefend om dingen te doen, dingen te laten, producten te kopen of te mijden enz. U kent het verschijnsel goed genoeg om u daardoor niet te laten overrompelen.

Voldoende?

Onze ministerpresident heeft eens gezegd: Ik wil geen gelijk hebben, ik wil, alleen gelijk krijgen.

Vanuit zijn positie een zeer verstandige uitspraak, want hij heeft vaak geen gelijk. Wanneer hij het toch krijgt, kan hij in ieder geval ministerpresident blijven - ook al staat hem dat dan in feite niet meer rechtens geheel toe.

Gelijk krijgen betekent eenvoudig, dat je overwicht hebt op je omgeving, is als zodanig voor velen zeer begeerlijk. Maar wanneer je werkelijk gelijk hebt, behoef je dit niet van anderen te krijgen. Dan wijzen de feiten wel uit, hoe de zaken liggen. Hebben en krijgen zijn dus niet noodzakelijkerwijs met elkander verbonden. Wie gelijk heeft, zal op grond van de feiten altijd innerlijk en uiteindelijk ook in de wereld sterk staan, ofschoon men hem mogelijk in het begin uitlacht.

Overigens heb ik alle respect voor uw huidige ministerpresident. Hij is een redelijk professor, een goede wielrijder, een aarzelende politicus, maar meen dat hij niet in staat is, zijn denkbeelden op de juiste wijze te verkopen, ofschoon juist dit in de politiek zeer belangrijk is.

U weet toch, dat politiek een windhandel in denkbeelden is, waarbij het er minder opaan komt, of die denkbeelden ook op de heersende omstandigheden van toepassing zijn dan wel niet.

Wat U betreft: Ik wens u toe, dat u vaak gelijk zult hebben en dat U zo nu en dan zelfs gelijk zult krijgen terwijl u dit hebt. Voldoende? Dan kan ik nu afsluiten. Ik heb getracht u tussen de voorbeelden door het een en ander duidelijk te maken en soms ook te provoceren. Het is te wijten aan uw verdraagzaamheid, dat dit laatste maar zeer beperkt gelukte.

Wanneer je spreekt over rechten en plichten, dan spreken wij over begrippen, waarmede een ieder pleegt te schermen, maar vooral tegenover anderen. Maar duidelijk is ook, dat bijna niemand er het fijne van beseft. Om dit duidelijke te doen uitkomen, moet je wel werken met voorbeelden.

Filosofisch kun je deze begrippen wel benaderen, maar dan staan zij zover van de praktische werkelijkheid, dat je in die werkelijkheid met de omschrijvingen maar weinig kunt doen.

Het door mij gestelde kan verzet wekken. Vergeet dus niet: Ik misgun niemand wat hij heeft, de rechten die hij probeert te verwerven en neem het niemand ook kwalijk, dat hij met zijn plichten wel eens de hand licht. Dat is uw zaak.

Geestelijk geldt, dat het bereiken van een innerlijke erkenning voert tot het erkennen van een plicht. Het vervullen daarvan is dan een noodzaak voor elke verdere bereiking. Maar door die plicht te vervullen verwerf je ook geestelijk bepaalde rechten. Je relatie met de werelden vande geest verandert en hulp, gaven e.d. zijn gevolg hiervan.

Wie oprecht streeft, heeft een recht, zich op de hulp van anderen te beroepen, maar zal niet kunnen bepalen, op welke wijze deze gegeven wordt. Er kan een ogenblik komen, dat men beseft oude plichten niet verder meer als persoonlijke noodzaak te gevoelen. Dan zal men echter alle lopende verplichtingen wel degelijk moeten afwerken, opdat anderen geen slachtoffer worden van uw verdere ontwikkeling. Een je onttrekken aan plichten en verplichtingen kan alleen zonder schade voor eigen bewustwording plaatsvinden wanneer daaruit geen schade voor anderen voort kan komen.

Het is belangrijk te beseffen, dat je nooit geheel alleen zonder rechten en verplichtingen bewust zult kunnen bestaan. Aanvaardt dan uw plichten, aarzel niet van uw rechten gebruik te maken en wordt bewust in de geest en bevorder uw bewustwording op aarde.

Goeden avond,

(tweede deel sterk bekort)

d.d. 7 september 1979